

KISKÖVET.

SZÉPIRODALMI és MŰVÉSZETI LAP.

34 szám. 1846. Augustus 23.

SZABADSÁG és SZERELEM.

Eredeti beszély.

Két szent szó, melly keblünk vérén táplálkozik; miként fősvénynek a kincsét őrző szörnyeteg, s lelkünk működéseit ön hatalma alá kerítve, áthálozza szövedékeivel érzelmeink mindenikét. — Reá irányulvák az ifju szüz kebel minden ohajtásai, s az aggnak magasztos tényei ez érzetárból folynak ki. —

Szabadság!!! Van-é szebb birtok a földön? s lehet-é ohajtottabb kincse az életnek? és.. szerelem!!! tudjátok-é mi az? villany működése? kéj-ár? nem! .. nem! .. nincs mihez hasonlitsam; ha ti tudjátok!! .. én nem tudom megmondani! — Figyeljetek e két oriás harczára: —

* * *

Rákóczi, s a fejdelem szeszélylabdája volt beszélyemkor kis honunk. — Miként Vezuv lávája boritá bé a keblek szentségét pártviszály iszapja. — Önérdék, s honszerelmé vitéz hosszas harczukat; s tudjátok-é a dráma kezdetét?!...! Ah! igen hosszú!! vége csak most akar lenni!!? De elbukott az erény, s ki ad nekünk kárpoztást? ...! Erdély vérkönyűket sirt, a romlás nagy éjszakáján, s erőtlen aggként dőlt keblére a győztesnek..... Megállt nap!... hold!... föld!... és világ!... csak pillanatilag tekintetek vissza a multra, ti láttátok elfolyni azon időket; — méltó tudósítást nekünk! hogy emlékünkt sugárai ne bolyongjanak czéltalanul a történetek árnyékain.

El! el! ... vissza azon korba! kutassuk fel a szivek rejtekeit. ... De világot ide fényeset, mert az önszeretet igen homályos szövétnek! — — —

Magos sziklavár izmos gyűrűi közt hatalmas ur élt, telt kupák, s fenn csapongó kedv között folyva napjai, mikor lelkiismerete harczba nem kergeté. — Vendégszeretete számos

látogatót csalt saszféskébe fel, s még több ifjút azon kornak hajnal arczu leánya. A várbirtokos syreni hangjai, s kedv kereső viselete imádva lőnek vendégei által, ellenben lánya hideg, s kimért maradt a körulte rajongó ifjak iránt, de az éj szemü, s hason haju hun még sem volt birtokosa szívének. — Ifju lovagja kis honunknak hü szívvvel, s lángoló kebelvel birta azt. —

Borus kedéllyel ült egy napon Darlos Péter magán szobájában, — homlok redői tanusíták a keblében harczoló kint. — A nagy urnak most nem valának vendégei.

A kapu előtt kürt rival, s nem sokára leánya lépett bé magos csatlós kiseretében. —

„Atyám! — szolt, s ezüst hangja eltölté a teremtet, ez ember téged keresett! —

„Mi hir a táborban János? —

— Vesztettünk uram! a király serege megveretett, — lön a felelet. —

„És a győztes?“ Darlos feállott ülő helyéből, s iszonyu szemeket vetett a hirmondóra. —

— Rugon Gejza — mondá az, s gondosan pecsételt levelet nyujtott át. —

A hölgy szemei, ki még mind a szobában állott, e névre örömrában látszának uszni, atyja dühösen tekintett rá. —

„Ha!- ha!- ha!- nevetett föl, miután levelét átolvasá, na hiszen a pelyhes ifjunak majd nyakára hágunk;ezer arany, mormogá magában, s ujjabb kegyelmünk, e nem kis ár. — Mehetsz János! — A csatlós távozott, s most atya és leány együtt maradtak. —

„Margit! — szolt az atya mig a márvány homlokot szeretetteljesen simitá végig — te Rugonnak mátkája, és nője leendesz!“ —

A hölgy ajkára pillanatig mosoly derült; de cselnek tartá az ígéretet mert attyja eddig ellenzé viszonyukat.

„Atyám! — szolt komolyan — higyek-é szavaidnak. —

„Hihetsz, — egy feltét alatt leányom! —

„És azon feltét? kérdé agálllyal a hölgy. —

„Rugonnak a fejedelem hűségére kell esküdni“ — felelt attyja. —

„Mit gondolsz atyám! esküszegőnek lenni nője!?”

Margit! s hangja parancsoló tett, semmi kifogás, mindent elfogsz követni; a feltétnek teljesülni kell, én parancsolok, s te engedelmeskedel!

Deli ifju lépett bé most izzadság, s porlepetten, idomos testét egyszerü vas öltöny fődé; Margit szemei égi örömben usztak Rugon Gejza alakján. —

A lovag üdvözletre nyujtá kezét; — s

„Atyám! — szolt — te nem lehetsz többé ellenzöje viszonyunknak, én gyöztes parancsnoka vagyok Rákóczi sergeinek.“ —

„Én pedig hü embere a királynak,“ lön a mély dörgő felelet, s Gejza összeborzadott, „s ládd, e hölgy Gejza még is nőd leend.“ —

„Mit mondasz atyám!“ s az ifju vágyteli pillanatot vetett a némán merengő hölgyre. —

„Figyelj Gejza! — szolítá Darlos, — Oktalan ki a szerencsetlenségnek önként teszi ki magát, mig dus szerencsében részesülhetne. — Oktalan, ki tudva gyengeségét küzd az erős és hatalmas ellen. — Halál, s átok vár fejetekre nektek pártosoknak, s lányom kezét kétes jövendőjü férfi nem birandja, Gejza esküdj hűséget a királynak!“ —

Gejza kérdő jelként tekintett Darlos Péterre, ki folytató:

„Meggondold mit teszesz Gejza! nézd e hölgyet, van-e szebb angyal az égben? e mátkád leend, és a mátkacsók azon pillanat szüleménye leend, mellyben a feltételt teljesíteni igéred,“ — az atya elhallgatott. —

„Ha! ha! ha! elcsábitani hiszesz-e engem Darlos Péter? csalatkozol Én e hölgyet imádom, s ha ezer élttem volna, mindeniket érte tudnám áldozni, erre esküszöm, de kivánságodat teljesíteni — hidd meg — soha. Lenne ő mennyország, vagy maga az örökkévaló szellem, ki tetteink bírāja, és én még sem teljesítném kivánságodat, sőt kikürtölöm az egész világnak, hogy Darlos Péter nemtelen czudar ember.“

Az ifju sebes orkánként távozott, de a vár kapui csukva valának, s őt sötét éj rekeszté el a világtól. Penészes börtöniv leszült felibe.

* * *

Hah mi az? az ajtó nyikorogva fordul ki sarkából, rajt világ ömlik bé; !! s imé a világot hajnalarczu lány szórja pazar fényel! —

Az ifju felemelkedik fekvő helyéből; a hölgy int, s ő repül. — Kulcs zörög, s rejték ajtó pattan fel. — Az ifju most csókra nyujtá ajakát. —

„Még nem szabad Gejza, — szolt Margit — távozz sebesen. —“

Néhány percz, s vak éj állott elő újra. —

* * *

Néhány év a történetek után, s mi honunk végső határinál vagyunk. — Meglehetős számú lovag csapat közelít felénk. — Fekete lovaik, s öltözetökről, s a bus komolyságról, melly mindeniknek arcán elterül, azonnal megismerjük a száműzött Rákóczi hiveit. —

Elöl megyen maga az elvihartzott hős, sirnémán követik öt társai hosszú sorban. — Végül két lovag vonja magára figyelmünket; egyszerű ruhában egyik, vas öltöny, s leeresztett sisakrostély a másikon. —

Most a vég vonalhoz érve, mind ketten szálltak lovaikról.

„Géjza! szolt Margit feltolva sisakrostályát, itt a mátkacsók, mit apám ígért, én adom meg. —

Az ifjak hosszan ölelék egymást.

„Örökre!... életben és halálban Margit.“

„Örökre!... életben és halálban Géjza! — Isten veled.

* * *

Néhány év újra, s az elválás helyén két sohaj találkozott. Margit, és Géjza egyszerre haltak el. — Szerelmök ve-
lök égbe szárnyola, a szabadság ide lent maradt a sirban. —

Ilo p.

IGEN ELKOPOTT SZERELMES.

Népdal.

KÉPPEL.

Anyám édes anyám!
Nagy az én panasgom,
Elrablá nyugtomat
Közlebbi tavaszom:
Minap egy lánykára
Vetém a szememet,
Azóta nem alszom,
S nem lelem helyemet.
Sokszor csak azt veszem
Észre, hogy dúdoló,
A nótát nem huzza
Senki, s én tánczoló.
A füttyölés untig
Eröltet engemet,

Vasárnap fonákul
Vettem az ingemet.
Tegnap, hogy kapáltunk,
Künn a falu mellett,
Sok hasznos veteményt
Vágtam ki gyom helyett.
Egykor, hogy innep van,
Nem jutott eszembe,
S én fa vágni fejszét
Vettem a kezembe.
Anyám egy orvossal
Ha nem orvosoltatsz,
Megöl a bú, s szégyen,
S nálam nélkül maradsz.

Fiam! orvos után
Nincs miért küldení,
Nem fog nyavalyádon
Semmit segíteni.

Tudom én mi bajod,
Nincs itt más orvosság,
Akárki mit mondjon,
Csak lányka, s házasság.
Tiboldi.

UTI LEVELEK.

I. L e v é l.

Szeretett Blankám!

Megigértetéd velem, hogy irjak, mit én most annál nagyobb örömmel teszek, mivel nem csak mint létevrőli tudni vágyodat elégítem ki, hanem azon kívül még többet is írhatok, színt olly gyönyörteljest, mint hasznost. Mint tudod, nyár hó 1-én indultunk ki a homoródi borvizre, nem annyira megrongált testet, mint lelket megújítandók, — s hogy kipihenjük magunkat a természet egyszerű kebelén. — E nap semmi nevezetes rajtunk nem történt, de más nap rémitő jelenetnek válánk tanúi.

Még midőn a természettant hallgattam, vágytam szemlélője lenni egy jócska forgó szélnek; vágytam meghatározhatni annak sebességét, területét, különböző helyekeni irányát, eszembe sem jutva, hogy ez némi alkalmatlansággal jár. Most e vágyom teljesülve lön. Délután 4 óra tájban setét felhők kezdettek tornyosulni a láthatáron, s iszonyu esattogások közt kevés idő alatt az ég boltja béhomályosult. Szakadatlanul cikáztak a villámok fel, és le, — s a fellázzadt elemek egy nagy halotti éneknek tetsző égzengéssel jósoltak végenyészetet a termő mezőknek.

„Itt a borzasztó idő!“ kiáltánk egyszerre én és uti társaim; „Vágtass kocsis! kettőztetett gyorsasággal,“ — s szerencsénk, hogy Sz. Ersébethet hamar elértük; mert másként nem tudom, hogy járt volna megrémült karavánunk. A zápor a faluban ért utol, midőn egy földmives kapuja számunkra megnyitott, hogy menhelyet adjon, s midőn épen bé akaránk hajtani, szekerünk emelkedni kezdett; de mivel vettük észre, hogy ez forgószél műve, kezdtük rögtön letépni szekerünkről az ernyőt. Az iszonyu szél és por miatt someinket nem nyithatók ki, s a házak tetejéről előnkbe sujtott deszka darabok ropogása még félelmesebbé tette helyzetünket. Szekerünket mezőről haza szaladt munkások mentették meg a feldőléstől, s sok küzdés

után bé is vivék a barátságos jószág esürebé, mig mi a meg-rémült gazdával beszélgeténk.

„A harangozó sem igaz ember“ — monda többek közt házi gazdánk — „csak egy kurtát huzott a fergeteg előtt.“

Én. Most nem is ajánlanám néki a harangozást. —

Gazd. De épen ilyenkor ducál édes ur!

Én. Nem; — ilyenkor nem tanácsos édes gazd uram! mert igen könnyen megütheti a menkő azt, a ki ott jár. —

Gazd. Hogy ütné? a mi harangunk háromszor is meg van szentelve. —

Én. Az mit sem ér; közelebből is olvastam, hogy illy alkalommal egy oláh papot harangozás közben ütött agyon.

Gazd. De a miénket igazi sz. emberek szentelték meg.

Eleget mondám néki, hogy ez csak azért használhat; mert megreszketteti a levegőt, s e mozgással szétkergeti a föllegeket, s hogy történt is eset, midőn az ütközet moraja, a szakadatlan ágyu durrogások elűzték a kezdődő fergeteget; de ez nem a harangnak vagy a megszentelésnek vagy valamely más bűvös sz. titoknak csudatévő erejében áll, hanem csak természet törvényei szerénti rendes következés, és hogy ez egy két mázsás harangocskának siránkozása mit sem ér az ellen. De szavaim hasztalanok valának, s elhallgattam, ámbár élt bennem egy ohajtás, melly már annyiszor mondatott és még sincs e-légszer emlegetve; mert még tetté nem valósult, — s ez annak ohajtása, hogy a nép illő nevelést kapjon. —

Van ember, ki azt mondta volna: „ő boldog mert hiszen,“ kétkedem!..ez nem hit, hanem babona, mellyet meg kell különböztetni az okokra épített igaz hittől; mert hit tudomány nélkül nem lehet, hol pedig tudomány van, ott babona nincsen. Esmeretet pedig csak czélszerű tanítás által lehet terjeszteni, s mind addig, mig jól rendezett oskoláink nem lesznek, s a nép illő nevelésben nem részesül: élni fog az szülő anyul sok rosznak, s bételik, mit az ur mond Hóscásnál: „Elvész az én népem, mivel tudomány nélkül való.“

De igen is unalmassá levék édesem! ez annyiszor elpengetett eszmével; A mag már el van vetve, s csak kedvező idő és jó gondviselő kell, hogy kikeljen és megnevekedjék!! —

A fergeteg elmulván tovább folytattuk utunkat, melly alatt elég időt vehettem magamnak a szél irányát vizsgálni a meg-rongált épület fedelekből. — Minket Dny. irányban ért; átmérője — ha nem csalódom, — néhány mértföld lehetett, mit abból gondolok, hogy Kereszturon és Bikafalván a házak ellenkező irány-

ban voltak megtépászva, tehát ott a forgószélnek tulsó széle volt. Ez azon szél, melly főleg a Küküllő terét annyira öszve rontotta, s mellyről a Természetbarát egy számában emlékezet van. Sebességére is vas adatom: a lesujtott deszka darabok, mellyek 40—50 láb másodpercnyi sebességgel bírtak. De ez csak ott a forgószél szélén volt illy lassu, egyebütt, főleg Balázsfalva felé 60—80 láb is lehetett. Többet mondani róla természettani értekezésben lenne helye.

Másnap Sz. Udvarhelyen ebédeltünk. Ugy tetszik, e város s általában az egész szék inkább megtartotta eredeti székelységét, mint Maros-szék. — L. rokonomat meglátogatni a tanodába is bétértem, hol a gazdag alapítványoknak már is nagy nyomai kezdenek látszani. Az udvart diszes emlék ékítiefőlrattal: Kis Gergelynek emlék ül az ifjuság 1835. Ez évben 800 pf.-nál több adatott ki természettani eszközökre s ásvány gyűjteményre, azon kívül 50 ifju kapott hatvan hatvan rftot, mind néhai Kis hagyományából. Volt az ifjaknak valami társadalmi gyűlésök is, hol saját dolgozatok szavaltattak; de mint minden a világon a mulandóság vas karja alá van vetve: ugy ennek is évi létezés után ütött az enyészet szomorú percze!

Megnéztem a vár romjait is, s keblemet mondhatlan fájdalom fogta el, nem csak azért, mert enyészetre emlékeztettek, hanem főleg azért, mert egy nemzet gyalázatát akarák bizonyítani az érzéketlen kövek, s ugy tetszett, mint ha egy aristokrata szellem a romokon ülve gunnyal kiáltotta volna felém: „Emlékünk lengeni fog a hir szárnyain, mig csak itt egy kő a másikon leend!“

Nem szólok; mert az ifju költő eléggé kifejezte érzéseimet e sorokban:

Székely támadt várát bár gúnyúl építék,
Büszkélkdve néz rá a késő ivadék.

De hagyjuk ezt!

Félre gyász kép, új korány kél,
Árpád honja szent egén!

Isten hozzád szomorú emléke a mult időknék! adja Isten, hogy azon bélyeget, melly emlékedre csak ugyan süttetett, borítsa el azon nemzet dicsősége, mellynek kebelében vagy! adja Isten, hogy miután eleget hirdettél enyészetet, hirdethess enyészetből fakadó életet is, s ott hol most roskad falaid között repkény szövődik: mentől elébb erélyesen pártolt iparmű intézet szője nemzeti szalagját s keritse bé vele székelyhon határait!!!

Udvarhelytől nem messze esik hat falu, mellyek egymással határosok; mint mondják ezekben nagyon sok tolvaj ember van, miért a környékbéliek őket e népverssel tisztelték meg:
Bene, Buda, Rados, Ez a hat határos:
Petek, Muha, Pálos, Kereskedjél káros!

Udvarhelytől két órányira esik Homoród. Utunk egy hosszú hágón vonult fel bükk cserjékkel borított oldalon, mely a mint magossabbra hágtunk, lassanként nyiressé változott. A hegy tetőre érve ereszkedni kezdtünk bé a mély völgybe, mellyben a nyires már itt ott fenyő bokroktól kezdett tarkásodni. E különös jelenetet a clima okozza; a bükk már havasos helyet szeret, még hüvesebbet a nyir, s hol ez sem tenyészhet, a legnagyobb havasokban zord sziklák tetején termenek az orias fenyők. —

Sok türelem után végre feltűnt sűrű fenyvesekkel környezett völgyecskeben néhány fa-házával, s kisdud kápolnájával az egyszerű Homoród, (fürdő) mint drága gyöngy a fenyvek koszorujában.

De 9 óra!.. s különben is hegyek között hamar setétedik. Megbocsáss a sok kitérésért! ezutáni leveleim, remélem érdekesebbek lesznek, most hadd pihenjem ki a fakó szekér kényelmeit. Isten veled édes Blankám!

szeretett Szerényid.

HIRSZEMLE.

Maros-Vásárhely. — Nemes nemzetes Maros-szék közgyűlést tartott, követeket — még pedig négyet választott; — mint mondja sok ember, s valyon monétát ki nyer? A porkoláb uram háza körül gyűlt kakóczáknak alkalmasint mustár magot hintettek; mellyet előbb édesnek érznek. Később pedig megszokta csipni inyöket, a mint az meg is esett. Mert lehelteni kezdék a kakóczák a hevítő mustár illatot; mellyet a nagy kakasok megérzének, s lön iszonyu vaczogás ott: árva-csihány sűrűben, mellynek csipdesése kiállhatlan meztelen. Egy kövér kappan nem bizva himi vitézségében, az ablakon kirepült ijedtében; szárny nélkül, és elfutott felláb nélkül. Lön felkiáltás sasokra, hogy csapjanak a kakóczákra. De minerva baglyától jövének tanácscsal, és adieu: visszatértek ép orral.

Képünk fél e hévségben kibuni, — fog a hivesen. Sz.

Mezjelenik minden vasárnap egy képpel. Félévi díja 2 f. 12 k. — A félévre ígért Három lap ósmagyar életképre 30 k. külön díj e lap előfizetőitől, másoktól 2 f. pp. Szerkeszti s kiadja **MAGYARI LAJOS**. Kolozsvártt. Szál. Piacz. k. sor 454. sz.